

4. Журавльова Л.П. Психологія емпатії: монографія. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім.І.Франка, 2007. – 328с.
5. Заміщак М.І. Актуалізація та реалізація соціально-психологічної механізми процесу психологічної підготовки майбутніх педагогів / М.І.Заміщак // Методологічні, теоретичні та практичні проблеми психологічної науки. Збірник статей учасників Другої Міжнародної наукової інтернет-конференції «Методологічні, теоретичні та практичні проблеми психологічної науки». Редактори-упорядники: М.В. Савчин, А.Р. Зимянський – Дрогобич: «Швидкодрук», 2020. – С.69-73.
6. Лукіянчук А. М. Проблема ідентифікації у професійному становленні студентів вищого навчального закладу I-II рівнів акредитації педагогічного профілю / А.М. Лукіянчук. – К., 2010. – 380 с. 7.
7. Митина Л. М. Психология труда и профессионального развития учителя: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Л. М. Митина. — М. : Академия, 2004. — 320 с.
8. Пов'якель Н.І. Професійна рефлексія психолога-практика / Н.І.Пов'якель // Практична психологія і соціальна робота.- 1998.- №6- 7.- С.3-6.
9. Савчин М.В. Психологічні засади організації особистісно-професійного зростання майбутнього педагога: навчальний посібник / М.Савчин, Л.Василенко// - Дрогобич: РВВДПУ ім.І.Франка,2012. -24с.

Андрій Зимянський
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАКТИЧНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ ВИКЛАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН ДЛЯ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІВ

Актуальність проблеми. Під час формування готовності майбутніх фахівців педагогів до професійної діяльності вагомим чинником виступають правильно підібрані концептуальні наукові підходи. У розумінні В. Галузинського та М. Євтуха [2], саме підходи, виступають як комплексні та взаємопов'язані впливи на студентів, що формують професійно успішну особистість. І. Зимня зазначає, що підхід – «це світоглядна категорія, у якій відображаються соціальні настанови суб'єкта як носія суспільної свідомості; ...як поняття, що є ширшим за поняття стратегії навчання і повинно охопити відповідні методи, форми, прийоми» [4, с. 97]. Сучасні потреби суспільства та суспільні запити, запровадження нового Державного стандарту освіти та важливість формування майбутніх фахівців-педагогів високого рівня готовності, на нашу думку, потребують

організації освітнього процесу через особистісно зорієнтований, компетентісний, діяльнісний, проблемний та праксеологічний підходи.

Мета статті. Виокремити та проаналізувати найбільш важливі та оптимальні наукові підходи до забезпечення практичної спрямованості викладання психологічних дисциплін для студентів педагогів.

Виклад основного матеріалу. *Особистісно-орієнтований підхід* це – цілеспрямований, планомірний, спеціально організований педагогічний прогрес, спрямований на розвиток студента, який має особливі освітні потреби, становлення його як особистості з урахуванням його індивідуальних особливостей, інтересів, здібностей. Особистісно орієнтоване навчання – це навчання, центром якого є особистість, її самобутність, самостійність.

Особистісно-орієнтований підхід – це орієнтація в педагогічній діяльності викладачів педагогічного університету, яка, опираючись на систему взаємопов'язаних понять, ідей та способів дій, підтримує і забезпечує процеси самопізнання, самовдосконалення та самореалізації особистості студента як майбутнього педагога. При використанні даного підходу викладач докладає особливі зусилля для розвитку у кожному студенті унікальних особистісних якостей майбутнього професіонала з гуманістичною спрямованістю.

Особистісно зорієнтований підхід виходить із визнання унікальності суб'єктного досвіду здобувача освіти як найважливішого джерела індивідуальної життєдіяльності та обумовлює своєрідність підходів до визначення поняттєво-термінологічного апарату особистісно зорієнтованої освіти, її мети, змісту, методів, форм і засобів, стилю взаємодії учасників освітнього процесу.

Застосування особистісно-орієнтованого підходу передбачає перерозподіл суб'єктних повноважень в освітньому процесі, сприяє розвитку суб'єктно-суб'єктних відносин між педагогами та студентами педагогічного університету.

Технологічний арсенал особистісно-орієнтованого підходу, на думку С.В. Бондаревської, становлять методи і прийоми, що відповідають таким вимогам, як: діалогічність; діялісно-творчий характер; спрямованість на підтримку

індивідуального розвитку; надання учню необхідного простору, свободи для прийняття самостійних рішень, творчості, вибору змісту і способів навчання та поведінки [2].

Формування і становлення педагога-професіонала не вичерпується тільки накопиченням знань, навичок, вмінь, професійного досвіду і майстерності. Справжній педагог повинен бути й зрілою особистістю, що характеризується як вищий рівень особистісного, психологічного, соціального, морального, духовного і професійного розвитку [7].

Компетентнісний підхід передбачає спрямованість освітнього процесу на досягнення інтегральних результатів у навчанні, якими є загальні (базові, ключові) і спеціальні (предметні) компетентності тих, хто навчається. Загальні (базові, ключові) компетентності забезпечують наступність і послідовність навчання впродовж усього життя людини, вони поступово поглиблюються і збагачуються залежно від рівня освіти. У вищій освіті та професійній підготовці виділяють, крім загальних (базових, ключових), професійні (пов'язані із спеціальністю) та фахові (пов'язані із спеціалізацією) компетентності.

Аналіз визначень педагогічної компетентності дає змогу стверджувати, що педагогічна компетентність є системою наукових знань, інтелектуальних і практичних умінь і навичок, особистісних якостей і утворень, яка при достатній мотивації та високому рівні професійності психічних процесів забезпечує самореалізацію, самозбереження та самовдосконалення особистості педагога в процесі професійної діяльності.

Компетентнісний підхід у вищій освіті слід розуміти як єдність таких провідних положень:

1. Спрямованість на досягнення інтегральних показників підготовки майбутнього фахівця.
2. Системність набуття основних груп компетентностей – загальних (ключових), професійних і фахових.
3. Залежність системи компетентностей від рівня і ступеня вищої освіти, її поступове ускладнення, оновлення і збагачення.

4. Зорієнтованість на соціалізацію і професіоналізацію особистості, постійне поглиблення (вдосконалення) компетентностей в умовах неперервної освіти.

Принципова відмінність компетентнісної освітньої парадигми полягає в цільовій спрямованості вищої освіти, ціннісних орієнтирах суб'єктів навчання, очікуваних результатах освітньо-професійної підготовки майбутніх фахівців. Відповідно до реалій і потреб інформаційного суспільства компетентнісно орієнтована вища школа відмовляється від практики передавання та відтворення готових знань, спрямовує всіх учасників освітнього процесу на досягнення інтегральних показників в особистісному і професійному розвитку, під якими розуміють компетентності.

Діяльнісний підхід в освіті спрямований на розвиток ключових компетентностей і наскрізних умінь особистості, застосування теоретичних знань на практиці, формування здібностей до самоосвіти і командної роботи, успішну інтеграцію в соціум і професійну самореалізацію. Ідея діяльнісного підходу пов'язана з діяльністю, як засобом становлення і розвитку суб'єктності. Тобто, у процесі і результаті використання форм, прийомів і методів освітнього процесу розвивається особистість, яка обирає, оцінює, програмує і конструює різні види діяльності, що задовольняють її потреби в саморозвитку і самореалізації.

Діяльнісний підхід в освіті – це не сукупність окремих освітніх технологій чи методичних прийомів. Це методологічний базис, на якому будуються різні системи навчання зі своїми конкретними технологіями, прийомами і теоретичними особливостями. Діяльнісний підхід є альтернативним методу трансляції знань і їх пасивного засвоєння, дозволяє досягти освітніх цілей, що втілюють потреби суспільства і держави.

На концептуальному рівні оновлення освітнього процесу на засадах діяльнісного підходу полягає у переорієнтації мети і завдань освіти і зачіпає всі компоненти складної ієрархічної системи освіти. Кінцевою метою навчання є формування способу дій. Зміст навчання становлять не задана система знань і

потім засвоєння цих знань, а задана система дій і знання, які забезпечують освоєння цієї системи. Засвоювати знання можна тільки оперуючи ними.

Із діяльнісним підходом найближче пов'язана категорія діяльності. У традиційному розумінні «діяльність» розглядаємо як прояв активності суб'єкта, що виражається в доцільній зміні навколишнього світу, а також у перетворенні людиною самої себе. Тлумачення діяльності дозволяє поняття «діяльнісний підхід» розглядати за трьома збалансованими напрямками:

1) діяльнісний характер підходу (активний, самостійний, перетворювальний) – процес навчання є завжди навчанням предметно-практичних та розумових дій;

2) розвиваюча спрямованість підходу – особистісний розвиток, який характеризує становлення особистості, її «саморозвиток» у процесі діяльності в предметному світі, при цьому не тільки індивідуальної, а й спільної, колективної діяльності;

3) особливості реалізації (організація й управління) діяльнісного підходу у навчанні – цілеспрямованість, мотиваційна обумовленість, самостійна або керована педагогом взаємодія студента з навколишньою дійсністю, коли відбувається розв'язання суперечностей між репродуктивним і творчим пізнанням, раніше засвоєною інформацією і новою.

Головною умовою *проблемного підходу* є використання викладачами під час організації освітнього процесу проблемних ситуацій, які передбачають, що студент хоче вирішити важкі для себе завдання, але йому на даний момент не вистачає конкретних знань, а тому він буде змушений самостійно таку інформацію відшукати.

Проблемне навчання максимально спрямоване на розвиток особистості, допомагає у розкритті здібностей та задатків студентів під час навчання, сприяє самоактуалізації та дозволяє цілісно охопити зміст майбутньої діяльності. Таке навчання розширює значення цілей професійної підготовки, інтегруючи в собі навчальні, розвивальні та виховні завдання під час професійної підготовки студентів через розв'язування проблемних ситуацій. Основою такого навчання є

джерело набуття знань, умінь і навичок через проблемний пошук. Перевага проблемного навчання над традиційним очевидна, адже ставить студентів в активну позицію, знання швидше засвоюються та використовуються на практиці.

Основні переваги проблемного навчання полягають в тому, що воно розвиває здібності студентів як суб'єктів учіння; викликає у них інтерес до учіння і відповідно сприяє виробленню мотивів і мотивації навчально-пізнавальної діяльності; пробуджує їхні творчі нахили; має різнобічний характер; виховує самостійність, активність і креативність студентів; сприяє формування всебічно розвинутої особистості, спроможної розв'язувати майбутні професійні та життєві проблеми.

Проблемне викладання-учіння складається з таких етапів діяльності суб'єктів дидактичного процесу:

- організації проблемної ситуації;
- формулювання проблеми;
- індивідуального або групового розв'язання проблеми об'єктами учіння;
- верифікації (перевірки, тлумачення систематизації) отриманої інформації;
- використання засвоєних знань у теоретичній і практичній діяльності.

Втілення функцій *праксеологічного підходу* у систему професійної підготовки майбутніх вчителів, сприяє реалізації головних його характеристик, таких як ефективність, що передбачає досягнення планованого результату з найменшими ресурсними витратами та результативність, що вказує на співвідношення поставленої мети й досягнутого результату. Власне ефективність досягнень та результативність засвідчують якісні показники професійної підготовки майбутніх вчителів.

Головне завдання *праксеологічного підходу* у процесі підготовки майбутніх вчителів – вивчення й упровадження необхідного знання для здійснення ефективної діяльності, а також цінностей і змісту, цілей, дій, процедур, результатів та відповідної корекції. Як слушно зауважує науковець Н. Сацков, реалізація *праксеологічного підходу* ґрунтується на інтеграції знання і діяльності як

специфічної форми активного ставлення до навколишнього середовища, змістом якого є певні зміни та перетворення, тобто вміння, цілевідповідність, дія. Дві величини – знання й ефективна діяльність – є основою праксеологічного підходу як цілеспрямованої системи сукупності принципів, що визначають загальну мету та стратегію орієнтованих праксеологічних дій і показують, як знання перетворюється в безпосередню продуктивну силу [8, с. 203].

Реалізація праксеологічного підходу у професійній підготовці майбутніх учителів уможлиблює формування у студентів сукупності професійно зумовлених знань, практичних вмінь, що є основою успішної діяльності за рахунок свідомого вибору методів, прийомів і засобів роботи, забезпечують результативність праці, активізують творчість, спонукають до активної творчої діяльності, забезпечує раціональну й оптимальну діяльність суб'єктів освітнього процесу, гарантоване досягнення поставлених цілей навчання, сприяє розвитку професійної готовності майбутнього вчителя до педагогічної діяльності. Саме розвиток професійної готовності студентів до педагогічної діяльності є головною метою системи підготовки майбутнього вчителя.

Висновки. Отже, забезпечувати практичну спрямованість викладання психологічних дисциплін для студентів педагогів буде реалізація особистісно-зорієнтованого, компетентісного, діяльнісного, праксеологічного та проблемного підходів в системі освіти. Ці підходи можуть бути зреалізованими через використання інтерактивних методів та прийомів навчання, актуалізацію розвивального потенціалу психолого-педагогічної освіти, проблематизацію освітнього змісту, активізацію самостійності студентів. Практична спрямованість викладання психологічних дисциплін буде полягати у можливості майбутніх педагогів використовувати набуті знання уміння та навички на практиці, в оволодінні особистісними, соціальними та професійними (загальними та спеціальними) компетентностями, в розвитку особистісних здатностей, в реалізації здорового особистісного та професійного стилю життя.

Список використаної літератури

1. Бондаревская Е.В. Гуманистическая парадигма личностно-ориентированного образования / Е.В. Бондаревская // Педагогика. – 1997. – № 4. – С. 11–17.
2. Галузинський В.Г. Основи педагогіки та психології вищої школи / В.Г. Галузинський, М.Б. Євтух. – К. : ІНТЕЛ, 1995. – 168 с.
3. Державний стандарт базової і повної середньої освіти [Електронний ресурс] / Режим доступу : Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1392. – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-п>
4. Зимняя И.А. Педагогическая психология : учебник для вузов / И.А. Зимняя. – Изд. 2-е, доп., испр. и перераб. – М. : Логос, 2002. – 384 с.
5. Національний освітній глосарій: вища освіта / за ред. В.Г. Кременя. 2-е вид., перероб. і доп. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2014. 100 с.
6. Нова українська школа: основи Стандарту освіти. – Львів, 2016. – 64 с.
7. Савчин М.В. Психологічні засади організації особистісно-професійного зростання майбутнього педагога: навчальний посібник / М. Савчин, Л. Василенко// - Дрогобич: РВВДПУ ім.І.Франка,2012. -24с.
8. Сацков Н.Я. Практический менеджмент. Методы и приемы деятельности руководителя. Донецк : Сталкер, 448 с.
9. Химинець В. Компетентнісний підхід до професійного розвитку вчителя [Електронний ресурс] / Химинець В. – Режим доступу : <http://zakinppo.org.ua/2010-01-18-13-44-15/233-2010-08-25-07-10-49>.

Людмила Іванцев
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИНИКНЕННЯ ТА ПРОЯВУ СУБ'ЄКТИВНОГО ВІДЧУТТЯ САМОТНОСТІ В ПЕРІОД РАННЬОЇ ЮНОСТІ

Постановка проблеми. В наші дні, на жаль, все рідше трапляється можливість отримувати моральну й духовну підтримку, обговорювати життєві проблеми, підтримувати теплі і щирі дружні стосунки. У сучасному суспільстві, усі члени якого перебувають у ізоляції один від одного, абиякий емоційно забарвлений зв'язок стає життєвою вигодою, пов'язаною із багатством. У дефіциті перебувають душевна теплота, розуміння, співчуття, легкі й невимушені відносини як у родинах, так і, загалом, у стосунках серед людей. Сучасна